

Styrdokument

RIKTLINJE FÖR ANHÖRIGSTÖD

Våra styrdokument

[Normerande]

Policy - Vår hållning, övergripande
Riktlinjer - Rekommenderade sätt att agera
Regler - Absoluta gränser och ska-krav

[Aktiverande]

Strategi - Avgörande vägval och strategiområden från fullmäktigeberedningar
Program - Avgörande vägval och programområden från andra än fullmäktigeberedningar
Plan - Uppdrag, tidsram och ansvar

Innehåll

1. Bakgrund	4
1.1 Begreppsdefinitioner	4
2. Syfte	5
3. Mål	5
4. Inriktning och genomförande	5
4.1 Övergripande inriktning för anhörigstödet i Ulricehamns kommun.....	6
4.2 Organisation	7
4.3 Insatser	7
4.3.1 Direkt stöd.....	7
4.3.2 Indirekt stöd	8
4.3.3 Övrigt stöd	8
4.4 Anhörigperspektiv	8
4.5 Samverkan.....	8
5. Uppföljning/utvärdering	9
6. Slutkommentarer	9
7. Referenslista.....	10

1. Bakgrund

Sedan 2009 är den gällande lagstiftningen i 5 kap. 10 § socialtjänstlagen (2001:453) att

”socialnämnden ska erbjuda stöd för att underlätta för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder”.

Socialstyrelsens vägledning från 2016 beskriver att kommunens skyldighet att erbjuda stöd inte är kopplat till att man vårdar eller stödjer en person med en viss sjukdom eller diagnos, viss ålder eller typ av funktionsnedsättning. Socialnämnden ska verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden (5 kap. 1 § SoL) och 2018 antogs Barnkonventionen som svensk lag, vilket förstärker barns rätt att inkluderas som målgrupp. Riktlinje för anhörigstöd gäller därför för alla kommunens invånare oavsett ålder.

Anhöriga gör omfattande omsorgsinsatser och fyller en samhällsbärande funktion. Utifrån Nationellt kompetenscentrum anhörigas rapport från 2021 framgår att var femte vuxen regelbundet ger vård och stöd till en närstående. Stöd och omsorg kan bland annat innefatta praktisk hjälp, emotionellt stöd, eller att koordinera vård- och omsorgsinsatser. Enligt studier beräknas en tredjedel av dem som ger stöd eller omsorg göra insatser som motsvarar mer än en arbetsdag per vecka. Olika rapporter och undersökningar visar att anhöriga påverkas både ekonomiskt, socialt, psykiskt och fysiskt av att ge anhörigstöd. Det är angeläget att förebygga att den anhörige själv utvecklar en egen ohälsa och Socialstyrelsen påpekar att den preventiva ansatsen måste vara en utgångspunkt för det kommunala anhörigstödet.

Socialstyrelsen skriver i sin vägledning till lagen att stödet till anhöriga ska vara individuellt, flexibelt och av god kvalitet. Detta innefattar bland annat att den anhöriges behov identifieras och att stödet utformas efter behov och önskemål, att rätt stöd ska ges vid rätt tidpunkt, samt att den närstående får insatser av hög kvalitet. Erkännande, respekt och delaktighet är dock det allra viktigaste, enklaste och mest efterfrågade stödet till anhöriga. I april 2022 fattade regeringen beslut om en Nationell anhörigstrategi. I denna betonas att anhörigas insatser och delaktighet alltid ska bygga på frivillighet.

1.1 Begreppsdefinitioner

Med **anhörigstöd** menas olika former av insatser som syftar till att fysiskt, psykiskt och socialt underlätta den anhöriges situation. Med **anhörig** avses den person som på något sätt ger omsorg, vård och/eller stöd. Anhörig kan exempelvis vara släkt, vänner, grannar och är inte kopplat till om stödet ges sällan eller är mer omfattande. Den som är i behov av hjälp benämns **närstående**.

Stöd till anhöriga kan definieras på olika sätt. Dels som ett **direkt stöd** till den anhörige, exempelvis i form av stödsamtal, samtalsgrupper. Det direkta stödet erbjuds som en service till den anhörige, men den anhörige kan även söka stöd för egen del i form av behovsprövade insatser. Stöd kan också definieras som ett **indirekt stöd**, vilket är stöd till den närstående utifrån den närståendes behov men som samtidigt underlättar för den anhörige.

Anhörigkonsulent är en person som är anställd för att ha ett övergripande ansvar för arbetet med anhörigstöd. **Anhörigsamordnare** har en mer samordnande funktion inom ett specifikt område. **Anhörigombud** fungerar som ambassadörer ute på arbetsplatser för att sprida kunskap och uppmärksamma anhörigas situation.

2. Syfte

Ulricehamns kommuns folkhälsomål är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. Syftet med anhörigstöd i Ulricehamns kommun är att genom främjande, förebyggande och stödjande arbete försöka minska anhörigas belastning, förebygga ohälsa, förse dem med den kunskap och information de har behov av och inte minst att ge dem ett erkännande för den viktiga arbetsinsats de gör.

Riktlinjen för anhörigstöd reglerar det övergripande arbetet med anhörigstöd i kommunen. Den är ett stöd för de kommunala verksamheternas interna arbete. Med grund i riktlinjen kan man arbeta fram strategier och rutiner som bidrar till att utveckla anhörigstödet på ett ändamålsenligt sätt.

3. Mål

Målsättningen är att Ulricehamns kommun ska ha ett anhörigstöd som kännetecknas av att

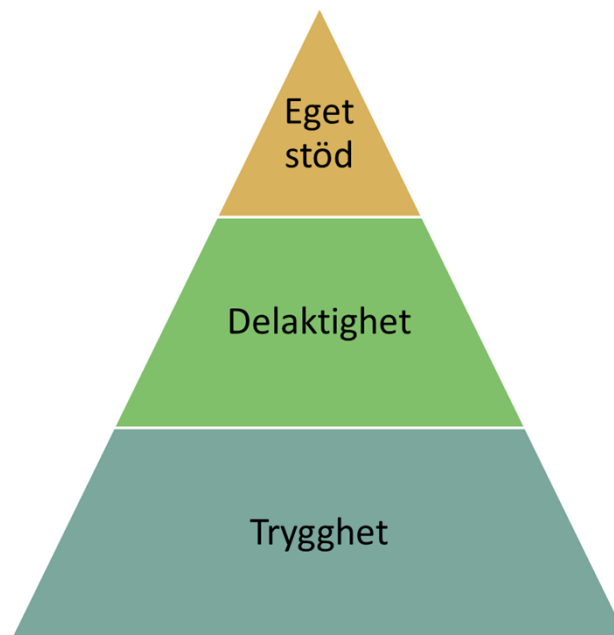
- Anhöriga ska känna sig sedda, lyssnade på och delaktiga.
- Anhöriga ska ses som en viktig resurs som kan bidra med mycket kunskap.
- Anhöriga ska känna till och få information om rätten till stöd på olika sätt, och veta vart de kan vända sig för att få stöd.
- Anhörigstödet ska utvecklas utifrån ett evidensbaserat kunskapsunderlag och ska vara flexibelt, individuellt anpassat och av god kvalitet.
- Anhörigstödet ska utvecklas i samverkan mellan anhöriga, företrädare för frivilligorganisationer, regionen, vårdcentraler och verksamheter inom kommunen.
- Anhörigstöd ska kunna erbjudas mot alla målgrupper.
- Barn som anhöriga ska uppmärksammas och synliggöras.
- Alla anställda i kommunen ska ha ett anhörigperspektiv så att anhöriga och deras behov av stöd uppmärksammas i ett tidigt skede.
- Arbetet med att stödja anhöriga ska integreras i kommunens olika verksamheter för att därigenom kunna erbjuda ett lättillgängligt och flexibelt anhörigstöd.

4. Inriktning och genomförande

Den nationella anhörigstrategin delar in anhörigas behov i tre delar.

- Att anhöriga är beroende av att insatser till hens närstående fungerar.
- Att insatserna ges med ett anhörigperspektiv. Detta innefattar att vård och omsorg ges med beaktande av den anhöriges behov av delaktighet och information, att man uppmärksammar den anhöriges insatser och tar hänsyn till dennes behov.

- Att beakta den anhöriges behov av stöd för egen del, just i sin roll som anhörig.

4.1 Övergripande inriktning för anhörigstödet i Ulricehamns kommun

- Samlad information om Ulricehamns kommuns anhörigstöd ska finnas på kommunens hemsida, i lättillgängliga broschyrer och vid behov på sociala medier. Information ska vid behov kunna ges på olika sätt och olika språk.
- Stöd till anhöriga ska ges som service och vid behov även som biståndsbeslut.
- Anhörigas delaktighet ska eftersträvas.
- Anhörigperspektivet ska beaktas vid beslut om biståndsbedömda insatser för närstående.
- Anhörigperspektivet ska särskilt beaktas vid risk för våld i nära relationer.
- Anhörigstöd ska utvecklas utifrån två fokusområden; att arbeta med uppmärksammade behov, samt att arbeta för att nå ut till nya anhöriga.
- Anhörigstöd ska efter behov kunna erbjudas både individuellt och i grupp.
- Anhörigstöd ska i någon form kunna erbjudas mot alla målgrupper.
- Kommunen ska även erbjuda stöd till barn och unga anhöriga.
- Alla anställda inom kommunens olika verksamheter som kommer i kontakt med anhöriga ska ha ett anhörigperspektiv och uppmärksamma anhörigas behov, kunna ge råd och information samt vid behov vägleda/hänvisa till ytterligare stödkontakt.
- Personal som arbetar med anhörigstöd ska ha tid och kompetens för att kunna arbeta med stödet.

- Anhörigkonsulent ska utgöra drivkraften i arbetet med att sprida, informera, utbilda, samverka och utveckla stödet till anhöriga.
- Kommunen ska samverka kring anhöriga och närstående, internt och med externa parter såsom regionen, vårdcentraler, kyrkor samt olika föreningar och intresseorganisationer.
- Anhörigstöd ska ses som en viktig del i kommunens arbete och ges utrymme att kunna fortsätta utvecklas.

4.2 Organisation

Många olika verksamheter inom kommunen berörs vad gäller anhörigperspektivet och det är av stor vikt för anhöriga att den närstående får bra stöd och hjälp. Till exempel berörs särskilt personal inom de verksamheter som handlägger närståendes ärenden och de verksamheter som utför insatser gällande den närstående. Även personal på skolor och elevhälsan, samt kultur- och fritidsverksamheten berörs. All personal inom kommunen som kommer i kontakt med anhöriga ska uppmärksamma anhöriga, bemöta dem på ett bra och respektfullt sätt, samarbeta med dem, samt ha kunskap och kunna lotsa anhöriga till rätt insats/personer inom kommunen.

Anhörigstöd berör många av kommunens verksamheter och att utveckla ett bra anhörigstöd måste ses som ett kommunövergripande arbete. Detta arbete leds av socialchef som tillsammans med sektor välfärds verksamhetschefer ansvarar för utveckling av anhörigstödet på en strategisk nivå. Välfärd ledning definierar hur det interna arbetet ska bedrivas genom exempelvis anhörigkonsulent, anhörigsamordnare och anhörigombud.

4.3 Insatser

Den nya anhörigstrategin har som utgångspunkt att den vård och omsorg som anhöriga ger till sina närstående ska vara frivillig. Anhöriga är inte enligt lagen skyldiga att stödja/hjälpa närstående och vad man som anhörig kan, vill eller orkar varierar. Hur man som anhörig påverkas av situationen och behovet av stöd förändras över tid. Anhörigstöd är också mångfacetterat och vad för stöd som behövs kan variera i varje enskilt fall. Vilket stöd som är bäst gällande anhöriga och närstående blir därför individuellt. Stöd kan innefatta information och kunskap, stöd i vardagen, socialt stöd eller hjälp med samordning av insatser. Anhörigstöd ges i form av direkt stöd till anhöriga eller som ett indirekt stöd genom insatser till den närstående.

4.3.1 Direkt stöd

Anhöriga ska erbjudas direkt stöd som en service. Grunden för arbetet ska dels vara att erbjuda stöd till de anhöriga som uppmärksammas och uttrycker ett behov av stöd, dels att erbjuda generellt eller riktat stöd för att nå ut till nya anhöriga. Direkt stöd kan vara enskilda samtal eller olika former av samtalsgrupper, men även föreläsningar, utbildning, anhörigdagar och olika former av hälsofrämjande aktiviteter.

Det direkta stödet ska kunna erbjudas mot alla målgrupper oavsett den anhöriges kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etniska tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder. Det ska inte heller spela någon roll vad den närstående har för diagnos eller insatser. Visst stöd kan erbjudas i samverkan med andra kommuner eller externa aktörer.

Anhöriga kan vid behov också ansöka om individuellt biståndsbedömt stöd enligt Socialtjänstlagen 4 kap 1 §.

4.3.2 Indirekt stöd

Inom SoL (Socialtjänstlagen) och LSS (Lagen om särskild service) finns olika former av stöd som riktar sig till den närstående och som samtidigt kan utgöra en viktig del i den hjälp och stöd som den anhörige kan behöva. Ansökan görs av den närstående och den närstående är den som får beslutet. Under handläggningen av ett ärende ska anhörigperspektivet alltid beaktas.

Det kan handla om avlösning, ledsagning, hemtjänst, dagverksamhet, boendestöd, kontaktfamilj, kontaktperson, familjebehandlare, korttidsboende enligt SoL eller korttidsvistelse utanför egna hemmet enligt LSS. Vissa former av stöd kan endast ansökas om man är sammanboende med den närstående. Detta kan exempelvis vara avlösning, växelvård eller korttid.

4.3.3 Övrigt stöd

Det finns flera olika kommunala aktiviteter och insatser som kan underlätta den anhöriges situation. Det kan exempelvis vara möjligheter för funktionsnedsatta att delta i fritidsaktiviteter med god tillgänglighet, det kan vara föräldrastödsgrupper för särskilda målgrupper eller möjlighet att ha utökad tid på förskola/fritidsverksamhet för föräldrar till barn med funktionsnedsättning. I förhållande till folkhälsoarbetet kan stöd även innefatta främjande insatser gällande anhörigas egen hälsa.

4.4 Anhörigperspektiv

En förutsättning för att kunna erbjuda anhöriga stöd är en organisation som har ett anhörigperspektiv. Verksamheterna behöver vara lyhörda för anhörigas behov och uppmärksamma att människor utgör delar i ett system eller nätverk av relationer, som formas under livets gång. Medlemmarna i en familj påverkas om det finns en närstående med sjukdom eller funktionsnedsättning och som är i behov av vård eller omsorg, vilket innebär att man vid arbete med individen även behöver se till dennes sociala sammanhang.

I den nationella anhörigstrategin förtydligas att anhörigperspektivet innebär att personal, handläggare, chefer och beslutsfattare ser och lyssnar på anhöriga, håller anhöriga informerade och har kunskap om vilket stöd och hjälp som den anhöriga ger, samtidigt som den anhörigas eget behov av stöd uppmärksammas. I anhörigstrategin framförs även att anhörigperspektivet behöver förstärkas och att det i huvudsak handlar om tre förbättringsområden: ledning och styrning, kunskap och kompetens, samt samverkan och samordning.

Anhörigperspektivet ska kontinuerligt arbetas med/informeras om i kommunens olika verksamheter, främst bland dem som på något sätt möter anhöriga i sina verksamheter. Ett sätt att göra detta är exempelvis att använda sig av anhörigombud, som får verka som ambassadörer ute på arbetsplatser för att sprida kunskap och uppmärksamma anhörigas situation. Det är dock viktigt att anhörigperspektivet är förankrat i alla nivåer och i detta har socialchef och ledningsgrupp för sektor välfärd en viktig strategisk uppgift.

4.5 Samverkan

Både i förarbeten till lagen, i vägledningen från Socialstyrelsen, samt i den nationella anhörigstrategin, betonas vikten av samverkan. Många anhöriga fungerar idag som koordinatörer, då samverkan mellan olika instanser inte fungerar tillfredställande. En del i anhörigperspektivet ska vara att verka för att få till bra samverkan med olika parter, både internt och externt och också kunna fungera som stöd i samordningsprocessen för de anhöriga.

Intern samverkan ska ske och vid behov utvecklas med berörda parter inom kommunen. En del i arbetet med samverkan är att se i vilka olika former samverkan finns och bör finnas.

Samverkan behöver också drivas på olika organisatoriska nivåer. En viktig del i anhörigstödet är också att samverka kring de olika former av stöd som finns i kommunen, som till exempel föräldrastöd och missbruksvård. Detta så att de olika formerna av stöd bildar en helhet.

Samverkan bör ske med regionen, vårdcentraler, föreningar, externa intresseorganisationer, kyrkor, studieförbund och också kontinuerligt utvecklas. Man ska även i samverkan med anhöriga fortsätta att utveckla stödet. Att samverka med andra kommuner och externa parter ska också vara en viktig del och där även samverkan kring konkreta insatser för anhöriga kan förekomma.

5. Uppföljning/utvärdering

Arbetet med anhörigstöd ska kontinuerligt följas upp och utvärderas, för att säkerställa att lagen följs i rätt utsträckning och att anhörigstödet håller en god kvalitet. Kvaliteten ska utvecklas i linje med Socialstyrelsens vägledning, samt med hänsyn till den nationella anhörigstrategin. Kommunens riktlinjer och rutiner ska följas upp och revideras vid behov.

Ansvar för att följa upp och utvärdera anhörigstöd ska ligga på anhörigkonsulent och socialchef samt verksamhetschefer inom sektor välfärd. Respektive verksamhetschef ansvarar för uppföljning av anhörigstöd inom dennes verksamhet.

Riktlinjen för anhörigstöd är giltig i högst fyra år eller revideras vid behov av anhörigkonsulent i samråd med socialchef och referensgrupper.

6. Slutkommentarer

Det är viktigt att anhörigstödet fortsätter att utvecklas utifrån uppmärksammade lokala behov, men också utifrån Socialstyrelsens utarbetade modell för kunskapsstyrning där man inhämtar kunskap från anhöriga, professionella och aktuell forskning.

Regeringen har i april 2022 antagit en nationell anhörigstrategi och kommunens arbete med anhörigstöd ska också ligga i linje med denna. Den nationella anhörigstrategin bygger på två olika utredningar från Socialstyrelsen. I samband med att Regeringen antog den nationella anhörigstrategin lämnades också tre nya uppdrag till Socialstyrelsen, vilka ska återredovisas under kommande år.

- Att ta fram stöd för att stärka anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg. Stödet ska ge vägledning avseende ledning, styrning, kunskap, kompetens, samverkan och samordning i syfte att stärka anhörigperspektivet.
- Att ta fram stöd till kommunerna för ett mer individanpassat och likvärdigt stöd till anhöriga. Stödet ska rikta sig till kommunernas handläggare som utreder och fattar beslut om personer som behöver stöd i sin dagliga livsföring. Stödet ska ge vägledning om hur anhörigas behov kan synliggöras i biståndsbedömningen och vara till hjälp vid utformningen av individuella stödinsatser.
- Att redovisa hur en kontinuerlig uppföljning av anhörigperspektivet inom hälso- och sjukvård och omsorg kan utformas. Socialstyrelsen har även fått i uppdrag att redovisa hur en kontinuerlig uppföljning av det stöd som kommuner och regioner erbjuder anhöriga kan utformas.

Då det på nationell nivå bedrivs ett omfattande arbete med att verka för ett mer anhörigvänligt samhälle, är det viktigt att man på lokal nivå följer den nationella utvecklingen. I Boråsregionen har Nätverket för förvaltningschefer i Borås kommunalförbund beslutat om ett uppdrag till Boråsregionens Nätverk för Anhörigstöd (BorNA), om att fungera som en gemensam plattform för utvecklingsarbete kring

anhörigstöd.

Ur ett livsloppsperspektiv är vi sannolikt alla anhöriga någon gång under en kortare eller längre tidsperiod och i större eller mindre omfattning. Alla anhöriga ser sig inte som anhöriga och alla anhöriga ser sig inte heller vara i behov av stöd. Det är dock viktigt att anhöriga erhåller adekvat information om att det finns anhörigstöd i olika former, samt att kommunen arbetar med den preventiva ansatsen och utifrån Socialstyrelsens vägledning och den nationella anhörigstrategin vidareutvecklar ett individuellt, flexibelt anhörigstöd av god kvalitet.

7. Referenslista

Anhöriga som vårdar eller stödjer någon de står nära. Underlag till en nationell strategi. Socialstyrelsen artikelnummer 2021-6-7464

Anhöriga som vårdar eller stödjer närstående äldre personer. Underlag till en nationell strategi. Socialstyrelsen artikelnummer 2020-11-7045

Nationell anhörigstrategi inom hälso- och sjukvård och omsorg. Regeringen S 2022/02134

Regeringens proposition 2008/09:82. Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående

Stöd till anhöriga – Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen. Socialstyrelsen artikelnummer 2016-7-3

Stöd till personer som vårdar eller stödjer närstående - Slutrapport 2014. Socialstyrelsen artikelnummer 2014-12-6

Stöd till den som vårdar och hjälper en närstående – en sammanfattning av Socialstyrelsens underlag till en nationell strategi. Nationellt kompetenscentrum anhöriga, Nka 2021:4

Svensk författningssamling (SFS) 2018:1197 Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter

Verksamhetsplan för det gemensamma folkhälsoarbetet 2022 mellan Södra Hälso-och sjukvårdsnämnden och Ulricehamns kommun, antagen av Kommunstyrelsen 2021-10-28 § 249